

Jusztiniánusz

(regényrészlet)

Nincs a birodalomban olyan bíró...

Született 1928-ban. Az Angolkisasszonyok egri intézetében nevelkedett. Író, pszichológus, testnevelő tanár. Legutóbbi írását 1996. 8. számunkban közzé tettük. Részlet a szerző Theodora (Magvető, 1995) című regényének folytatásából.

Nincs hét, hogy arabs pejsződörén ki ne lovagoljon. Tempósan haladnak át a városon, oldalán szamaragol fehér számaron a pátriarka. A császár ma Szűzanya ünnepén fehér lilium fejdísz fog viselni, pedig rühelli a fehér liliumokat, finom szaglásának brutális az éles, fojtogató illat. És röhejesnek találja, hogy visszafelé lovagolva a melegben lekonyulnak fejen a virágok. Belelógna a szemébe, és egyes gonoszok férfiasságának lekonyultságát olvashatják ki a virágok viselkedéséből. (Merőben tévesen, mert a császár 565-ig, uralkodásának végéig potens.)

Átengedi lábát a kopasz szakembernek, a Talpcsiklandók Hivatalnoki Testülete nagytekintélyű elnökének. Az öltöztetés szertartása a fehér liliumokkal még odébb van. Nyújtózkodik. Tűnődik Euphemián. Ezen a megátalkodottan és vérszomjasan szent vénasszonyon, a lábsebes császár özvegyén. Utálja ez a nő Theodorát, mi több: bűnösnek tartja, és nem fél ezt kimondani, igaz, csak suttyorogva. A bűn hangulata a komolyság. Ez a dühödt vénkanca nem átallja idézgetni és ismételtetni a Szent Palota vendégei és alkalmazottai előtt azt, hogy mit szokott Theodora a bírók lelkére kötni a tárgyalások előtt.

— Amennyiben az ítélethozatal percében elfelejtenéd, amit parancsoltam, esküszöm minden élőre, a bőröd a testedről lenyúzatom.

Komolyan mondja. A bírák sem gondolják másképp. Mert két perc alatt meghalni az igazságért szép, de nem különösebben nagy dolog. Heteket vagy éveket várni halálraitélten az igazságért, miközben túrhetően ehetsz, ihatsz, üríthetsz, alhatsz, ez sem olyan rettenetes, valójában mind ebben a cipőben járunk. Hanem amikor az élő testről nyúzzák a bőrt. Az valami más, ráadásul sokáig tart. Nincs a birodalomban bíró, aki Filius kése alá fekszen merő igazságszeretetből. Filiusnak hívják Theodora legügyesebb, mert leglassabban dolgozó süket nyúzólegényét.

A császár egyáltalán nem szereti a Filius végezte munkálkodást. Csúnya. És ő érzelmes lélek, húsos, puha arca, fodros szája, tág szemének héja rózsaszínű lesz a meghatottságtól, amikor oltár elé vezetik a gyermekeket. Ilyenkor elfordítja róluk az arcát, szentszándékkal másfelé figyel, hogy a könnyei ki ne csorduljanak. De főképp azért nem kedveli a nyúztatásokat, mert megnehe-

zítik az adóbehajtást. Csak annyi kell, hogy Theodora bíráknak adott instrukcióját meghallják Ephesosban, Smyrnában, Tharsosban, Athaliában, Thébában, Khorintosban, Antiochiában, Trapezuntban, Aleppóban, Herakliában, Rodostóban, Szalonikiben, márpedig meghallják, mert ezeken a helyeken minden évben mintavásárt rendeznek, idejönnek az egyiptomiak, a skandinávok, az oroszok, a spanyolok, a kínaiak, meg az arabok és a hinduk, nemcsak üzletelnek, hanem fecsegnek, híreket csereberélnek, és Filius markáns módszerét a birodalom legkisebb egerlyukában is megtudják. A kerekedők félni fognak. Megcsappan az áruk mozgása. Az adózó polgárok — kelleténél jobban — szoronganak majd a hatalomtól. Nemigen szájalnak vissza az adóbehajtóknak, fizetnek, de nehezebben, és dugdosni kezdik az értékeiket.

Egyszer Euphémia, ez a vérszomjas szent öreg kanca megkérdezte Jusztinianusztól, nem fél-e hites feleségétől. A császár sátorot formájú szemöldöke följebb csúszott a homlokán. Lassan elfordította fejét, álmatag ábrázatot öltött, kitekintett a parkba, szórakozottan figyelte a pávák szétterített farktollait, állhatatosan hallgatott, úgy viselkedett, mint akihez nem ért el a volt császárné kérdése. De most a talpcsiklandozástól felfrissülve és ellazulva megismétli önmagának a kérdést. Igen, fél. Vagy inkább tart tőle, így a pontos. A legrosszabbtól, attól, hogy Theodora erőszakosan megakasztaná az életét, nem fél. Persze tettek ilyet a bazilisszák nem is egyszer, és még tenni fognak, Jusztinianusz jövőbeérző készsége ezt világosan jelzi. Rendszerint szeretőjük érdekében tettek, a császárt eltakarítva az útból ráültették a trónra, akit szerettek. Ez a változat Theodora esetében teljességgel kizárt. Tízestendős kora óta túl sok férfit ismert, kényszerűségből is gyakran, és ma már irtózik a bőre, a vére az izmok szerelem természetű mozgalmától. Másfelől, és ez is a császárnő szajha múltjából adódik, túlon túl ismeri a férfiak agybeszűkítő buzgalmát, amikor a szerelmeskedés fáradalmi és izgalmi elbutítják őket, ilyenkor a legszellemesebb is buta oroszláná válik. Unalmasak, és a császárnő legalább annyira képes szenvedni az unalomtól, mint amennyire a császár. Épp ez okból sose lesz már olyan szerelmes, hogy figyelmet szenteljen a bőr örömeinek, és ebből indítatva Jusztinianuszt lelökje a trónról. Amitől a császár tart, az más, az Theodora hangja. Rettenetesen tud ordítani. Nem is érthető, hogy ebből a proporcionáltan karcsú testből, a virágfinomságú arcból hogyan szakadhat ki az a reccsentősen durva, óriási hang.

A császár sóhajt, lazít, lehunyja a szemét. Gondolatai ismét a lovaglásra kalandoznak. Miképp üljön ma a lovon? Úgy-e, mint a régi görög fiúk a frizeken? Laza a hát, szinte puklis, akárha a budin, és az alsó lábszár előre nyújtva? Vagy amiképp mostanság divatos? Csípő, térd, sarok szigorúan egymás alatt, egyvonalban, a hát egyenes. (Azóta is így ülnek a piroskabátos rókavadászok, és Trockij is így ül azon az orosz polgárháborús plakáton! Ágas-

kodó fehér lóról ölte az ellenforradalom sápadt sárkányát.) A császár, aki sosem alszik, viszont a jövőbe olykor beleérez, lehunyt szemhéja mögött piroskabátos lovakat lát, rengeteg kutyával futnak a pagonyban. Majd vörös lepedőszerű anyagokat a falra szegezve, rajtuk a ló képe, azon egy alak, szeme előtt két kicsi üvegkarika, halántékán drót, kezében dárda, akár Szent György, megöli a szörnyet.

Miképp ül Belizár a lovon? Úgy ülni, mint ő! Jusztinianusz gyomra megrezzen, ha Belizárra gondol, hosszú, elegáns végtagjaira, elképesztően egyenes, erős hátára, és Jusztinianusz nem hülye, tudja, milyen ő, a császár. Azért mégis felemeli fejét a kemény fejtámaszról, tárgyilagosan megnézi tömpe lábujjait, kövér és puha lábfejét, akár két fehér és zsiros ponty a Talpcsiklandók Hivatalnoki Testülete elnökének kezei közt.

Ma, Szűzanya ünnepén két dolog nyugtalanítja, Belizár, a szép, fejformája akár Nagy Sándoré, a másik gond: Theodora nyúztatásai. Ma éjjel Jusztinianusz levelet fogalmazott a császárnőnek, ez a módszer alkalmas, ha kritikus a téma, várható a császárnő dühe és ordítása. A levél így szépen elmegy a Szent Palota másik szárnyába, semmi se hallatszik ide... Kedves Fényesség, én Jusztinianusz az éji csendben írok, mindent átgondolok háromszor, hiszen, tudja, nem alszom, így marad időm a gondolkodásra, míg a Palota ájultan kinyúlik. Most azon tűnődöm, amit Gyönyörű Fényességed nemrégiben a szenátorok előtt kijelentett. Így hangzott különös mondata: „A jó hadiszerecsse záloga csakis a gyávaság”, ennyit mondott vészterhesen. Majdnem csuklottam. Mit értett ezen? A szenátorok persze nem kérdezték: hogyan? Azóta csak bólogatnak, mióta közülük egyet, azt a kötekedőt megnyúzatta, és kitudódott a dolog, mert minden kitudódik. Belizárnak arcizma se rándult, pedig őt érte itt a nagy sértés, őt, aki Daránál megverte nekünk a perzsákat, aztán a vandál háború után, a fényes győzelmi bevonuláson, minden orgona búgott, minden cimbalom zengett, az a Belizár meg lekopaszított fejjel, a megvert vandál király, Gelimer mögött menetelt szerényen és önként. Méghozzá szolgálati ruhában. Igaz, azt közben tisztára mosták. Hányingert kelt bennem a szerénysége. Azt jelzi ezzel Belizár, hogy nem akar elébem vágni (nehogy a Legszebb Gyöngynek, KEDVES FÉNYESSÉGEDNEK ESZÉBE JUSSON ŐT IS MEGNYÚZATNI). Gyávaságból szerény a thrák. Fiatalabb, mint én, kezében a hadsereg, sikert sikerre halmoz. Neki akart a fejére koppintani azzal a „Jó hadiszerecsse záloga csakis a gyávaság” mondattal?

Aztán itt ez a gót háború! Odaküldtük. Mert Rómát akarom. De érzem a jövőt, olyanok fognak történni... még majd a koronát is felajánlják neki a gótok. Örület. Idegesít. De hát nélküle, Kedves Varázs, mindketten sikertelen hódítók lennénk, ő a férfi lényem másik fele, a Fehér Herceg. Maga úgy gondolja, gyáva? Hááát, amennyiben gyávaság óvatos körültekintéssel készülni a harcra, amennyiben gyávaságnak számít előbb fölperzselni az el-

lenség földjét és tartalékait, eldugaszolni forrásait s csak ezek után támadni. Ahogyan ott menetelt a fogoly király, Gelimer mögött, akit legyőzött, és akivel együtt térdelt elének a trón lépcsőjére, és rögvest ezután kieszközölte tőlem Gelimer számára nemcsak a szabadságot, hanem csinos évjáradékot is, a saját maga számára meg Gelimer bocsánatát eszközölte ki, amiért elpáholta volt.

Talány volt nekem ez a Gelimer, amikor jelentették, hogy mi alatt a győzelmi menetben gyalogolt a rabok élén, végig motyogott, félhangon azt mondogatta: vanitatum vanitas et omnia vanitas, hiúságok hiúsága, minden csak hiúság. Jó, ezzel vigasztalta magát. De megtudom-e valaha, mi lehetett Gelimer múltjában az, ami arra készítette Karthágónál, amire? Ami végül is meghozta a mi győzelmünket. Talán nem is volt a múltjában olyan? Talán csak azért győztünk, mert én a kereszt hódító háborújának tartottam ezt a hadjáratot? Mégis különös volt ott Gelimer viselkedése. Meg kell vizsgálni, hogy lássuk Kedvesarcú Szépség, milyenek a mi Urunk módszerei, amelyek hozzásegítenek bennünket a földi és égi Jeruzsálem építéséhez. Hát először is a vandál király megtudja, hogy Belizár közeleg. Erre kivonul Karthágóból. Mintegy hat kilométernyire eltávolodik városától, így akarná feltartóztatni a római hadat. Csakhogy Belizár azonnal kombinál, visszavezényli a maga seregét a hajókra, a tenger hátán elhúz Gelimer mellett, le Karthágóig, és bevonul a védelem nélkül hagyott városba. A gazda a 100.000 fős seregével kinnreked. Benn pedig Belizár azonnal nekikezd a város védelmi rendszere erősítésének, és várja a támadást. De a vandál királynak ez mintha eszébe sem jutna, mintha inkább örülne, hogy vér nélkül megúsza. Ott kotlik a falakon kívül. De ez még mind semmi, körülveszi seregét cölöperdővel, bezárkózik a karógát közé. Belizár egyre küldözi kifelé felderítő csapatát, mindegyre több és több harcossal, Gelimer elsőpörhetné őket, de csak lapít, azok meg mind többen és mind közelebb kerülnek a cölöperődhöz. Mikor már teljességgel felfejlődik Belizár serege és megkezdí a támadást, akkor Gelimer fogja magát és elpárolog, mint a kőd. A serege felbomlik. Több ponton megállíthatta volna ezt a támadást. Úgy viselkedett, mint aki bolond. Jusztinianusz nagyot sóhajt, és végtelen bizalommal azt mondja: bizonyosság ez, íme az Úr akarata, így csatolhatta Hozzám Észak-Afrikát. Így kellett lennie, bukjanak, hiszen ariánusok. Ez kőtábla-ügy. Gelimer időleges bambasága — aki egyebekben jónövésű, értelmes király — csipkebokor-ügy. Így jelenik meg nekem Ő, Karthágó az én csipkebokrom.

Ez boldoggá tesz. Csak Belizár ne lenne. És most ott harcol a gótokkal, Itália, Róma... Kegyes Fényességed nem tart Belizártól? Most ismét pénzt kell neki küldenünk. Befejezésül csak arra kérem könyörögve és hangsúlyosan Mater Ecclesiae, hagyjon fel a nyúztatásokkal, bocsássa el Filiust, Filiustól megromlik a hírünk az adózók körében.

A talpcsiklandás befejeződik. A császárt felsegítik az arabs pejcsődörre, fején a lilimosos koszorú. Az egyik sor virág égnek emelt kehellyel, a másik sor virág lefelé tekintget, makulányi sárga por permetez a császári orra.

Arannyal megvásárolható

Legkegyesebb Uralkodó, Gyöngyök Császára! Miért kétli a nyúzatások sikerét? Rendnek kell lenni. És nincs-e rend? Nem ért-e el a Gyöngyök Császára olyan eredményeket, miket a Görög Nemzetiségű Római Birodalomban soha senki? Még Konstantin sem. Csupán a fővárosban 25 templom. A citadellák szerte a birodalomban, nagyobb részük új, a Theodosius-korabeliek kijavítva, százesztendőkre megszilárdítva. A világ gazdagságának kétharmadát felhalmoztuk. Engem nem szórakoztatnak a nyúzatások. El se megyek megnézni. De a Gyöngyök Császáranak csipkebokor és kőtábla terveihhez kell a rend. Ha a kockázók kezét lecsapatja, azzal még nem intézte el az igazi nagy bűnözőket, akik a földi Jeruzsálem gazdagodását és égivé formálását szüntelen veszélyeztetik. Itt van Bíbor Fenséged tüneményes úthálózata: utak a krími kikötőn át Oroszország belsejébe... Kaukázus útjai, amik Turkesztánba, Szarmarkandba, Közép-Ázsiába vezetnek... Távolságok karavánjai Szíria provinciáin által... hozzák az aranyat, a selymet, a fűszert, a vízi utakról még nem is szóltam. És az útonállók? Biztosíthatom, a nyúztatás lehetősége nélkül azonnal elszaporodnának. Kegyelmességed nyugodtan sajnálja őket, az a jó. Kérem is rá: lehetőleg nyilvánosan könnyezze meg a nyomorultjait, lássa a nép a saját szemével, milyen a jó Atya. Azt is jól tenné, ha nyilvánosan imádkozna értük. De ne kösse meg a lelkem azzal, hogy sápitózik a levelében a durva és kínos módszer miatt. Rend nélkül elveszünk, de legalábbis nem gazdagszunk.

A rend eredménye a szellem röpülése. Mi, császárom, itt az egész világ kozmikus-misztikus rendszerével birkózunk, itt a logosz, a titokzatos ige, a testté vált Ige ősmintázatáról vitázunk. Lehet ezt kapkodó rendetlenségben? Innen a MAGASABBRENDŰ sokezer esztendőre előre sugározza önmagát. Általunk itt világkorszak fordul. Jól tette Gyöngyszín Arcú Császár, hogy bezárta az athéni egyetememet, ahol már az Embert kezdték tanulmányozni az Eszme helyett. Az Emberről jelenleg még elég annyit tudunk: arannyal megvásárolható, botozással terelhető, aki túlzottan veszélyes, az pedig nyúztatással. Elrettentésül. Most, a világkorszak fordulóján ennyit elég tudni az Emberről ahhoz, hogy az Eszme szolgálatába állítsuk, ez a fontos. Arra vigyázok, hogy akik a keresztény istenhit terén botladoznak, azokat lehetőleg ne ezzel a módszerrel sújtsuk. Ha jól emlékszem, csak egy Mithras-hívőt, valami ékszerkészítőt büntettünk így — egyenest

Krisztusért. Perzsa származék volt az istenadta. Noha azt hittük, hogy az egyházatyák már leromboltak minden mitraneumot a birodalomban, hát nem! Ez a kesefejű ékszercsiszoló — egy perzsa, aki kesefejű! — titkos Mithras-templomokat rendezett be sziklabarlangokban. Kezdt Mithrasról prédikálni, azt hihetnők, már elfelejtették a tant, de nem, a perzsa újból elmondta: Mithras a Fény és az Igazság istene, az igazi Megváltó, a Nagy Közvetítő, a galileai merő tévedés, sőt csalás és lopás, mert a kalász és a kéve, a kenyér és a bor, a mennybe emelkedés és a téli napfordulókör ünnepelt istenszületés mind, mind Mithras tartozékok, és a keresztények, mint a kakukkmadár egyszerűen belelopták tojásaikat a már jól megépített Mithras-vallásba. Kegyes Császár, aki szereti jobb vállán a margaréta virágot, megértheti, hogy ez a kakukktojás mennyire felbőszített. Megjegyzem, ezt a hülye mohószerű író, ezt a Prokopioszt küldtem a városszéli mitrateumokba, ő számolt be a prédikációkról, és végül is az a hasonlat döntötte el az ékszercsiszoló sorsát, a mi világot átfogó misztériumunkat lekakukkmadarazni! Csodálatos kövei voltak, kincstáromba kerültek, Margarétás Császár, ha a gót hadviselés miatt anyagi gondjai vannak, szóljon. A bírák ítélete szerint perzsa kém volt az ékszercsiszoló, és a sziklabarlangokban összeesküvést szervezett, a prédikációk ürügyül szolgáltak emberek toborozására, így válogatták ki azokat, kik a perzsa támadás esetén támaszai lennének a perzsáknak a birodalmon belül. Egyedül Prokopiosz tudja az igazat. Neki megparancsoltam, ellenőrizze Filiusnak, a nyúzómnak munkáját, nézze végig az ékszercsiszoló kivégzését. Mondják, Filius röhögött, mert az író az első percben elájult. Prokopiosznak van magához való esze, nem fog fecsegni, amúgy is gyáva, mint a legtöbb szolgál.

Ne aggódjon Belizár miatt sem, prokopioszi mintázat, szolgál, de okos, ebben is hasonlítanak. Mindketten imádják azt, amit csinálnak, az egyik firkál és figyel, figyel és firkálgat, dugdossa és rendezgeti a papírjait, a másik hadászati stratégiákkal játszadozik, mi tagadás: zseniálisan. Ne féljen, ezek fel nem cserélnék kedvenc foglalatosságukat a trónért. Azt igen jól látja, hogy rá akartam koppintani Belizár orrára, amikor azt mondtam a szenátusban, hogy a nagy hadi győzelmek mögött gyávaság rejlik.... Tudjon róla a Fehér Herceg, hogy kiismertem. Tudom, hol és miből fakad lelkében óriási sikereinek forrása, hát bizony a félnétségéből és a beszariságából, mindez semmit érne egyéb más belizáros tulajdonságok híján. Jelesül: ez a szép férfi nem ragaszkodik semmihez, se nő, se kincs, se gonddal kiformált hadi taktika, nincs semmi, amiről Belizár könnyedén le ne mondana. Célja csak egy van, a hadigyőzelem. Mennyire imádta Antóniát, mikor még ifjú trák leventeként Narsest kísérgette, anyja, az ortodox keresztény öklömmnyi keresztet akasztott fiacskája nyakába, Antónia meg kevéske fátyolban táncolt a lakomákon, kardokkal, a trák elfehéredett a